

Malý a Veľký Ruskov v najstarších stredovekých listinách.

Dávne dejiny Malého a Veľkého Ruskova do 13. storočia odкрýva archeológia na základe získaných hmotných pamiatok. Napriek tomu, že v súčasnosti sa na území Nového Ruskova, ktorý vznikol zlúčením Malého a Veľkého Ruskova v r. 1964, archeologický výskum neuskutočnil, nachádzame informácie o tom, že v tejto lokalite bolo objavené sídlisko z doby rímskej a veľkomoravskej. V lokalite východne od Malého Ruskova bol pri archeologickom prieskume objavený keramický materiál z 10. – 12. storočia. ¹ K stredovekým dejinám Malého a Veľkého Ruskova sa zachovalo pomerne málo prameňov. Najstaršie priame písomné správy o týchto lokalitách sú poznačené nejasnosťami a chronologickými komplikáciami. Východiskom pre nás sú stredoveké listiny, daňové súpisy, urbáre a iné písomnosti, ktoré pomáhajú poodhaliť historický vývoj a spoločenský život v týchto obciach.

Najstaršia písomná správa o Veľkom Ruskove sa nachádza v popise chotára obce Vojčice, s ktorým ruskovský chotár susedil. Listinu z roku 1217 uvádza Richard Marsina v Codexe diplomaticus ... I., č. 224 s. 176 i Branislav Varsík ako najstarší písomný doklad o Villa Ruzka.² Ferdinand Uličný považuje túto listinu za falzifikát, ktorý bol vyhotovený okolo roku 1328. Dôvodom vyhotovenia falza bola podľa neho snaha o udržanie vymedzeného majetku vo Vojčiciach tým, že bolo jeho vlastníctvo posunuté do roku 1217. Napriek uvedenému, o existencii Veľkého Ruskova v 13. storočí nemožno pochybovať. Vo Vlastivednom slovníku obcí na Slov. II., ktorý pripravil Encyklopedický ústav SAV je uvedené, že obec je doložená v r. 1214. ³ Nie je však bližšie určený písomný doklad, ktorý sa k tomuto letopočtu viaže.

Veľký Ruskov patril do okolia stredovekého Trebišova. Podľa F. Uličného bol jednou z dedín, ktoré patrili šľachticovi Andronikovi po roku 1254, ktorý sídlil na hrade Trebišov /Parič/.

4

Z listiny napísanej v roku 1308 vyplýva, že na prelome 13. a 14. storočia patril Veľký Ruskov šľachticovi Dionýzovi, ktorý ho vymenil a odovzdal šľachticovi Petrovi, synovi Petuna. Ani ten si však obec dlhšie neponechal, pretože v roku 1308 už odovzdal Veľký i Malý Ruskov šľachticom Matúšovi, Tomášovi a Budovi, synom Korrada. ⁵ Veľký Ruskov bol už v tomto čase rozvinutou dedinou, ktorej vznik treba hľadať v polovici 11. storočia.

Názov obce sa vyskytuje v stredovekých listinách až do 15. storočia v jednotnom tvare Ruzka. Od 15. storočia sa k nemu pripájajú maďarské ekvivalenty Nagy = Veľký, Kiss = Malý. Podľa všetkého to bola obec ruských strážcov, ktorých tam umiestnili arpádovskí králi v 11. storočí, aby chránili v uhorskom pohraničí sa nachádzajúce krajinské cesty, smerujúce k Dargovskému priesmyku v Slanských vrchoch.⁶ Ruskí strážcovia hraníc boli pravdepodobne usadení v slovenskom okolí, ktorého obyvatelia pomenovali túto dedinu týmto adekvátnym názvom. Nezachovali sa však žiadne údaje o tom, dokedy vo Veľkom Ruskove ruskí strážcovia hraníc žili, prípadne kam odišli. Nemožno vylúčiť ani ďalšiu možnosť, že postupne splynuli s okolitým slovenským obyvateľstvom. Asimilácia tohoto obyvateľstva sa musela uskutočniť v priebehu 12. a 13. storočia, lebo v 14. storočí sa Ruskovčania výraznejšie jazykovo ani etnicky neodlišovali od dedín vo svojom okolí.

□

V písomnostiach o Malom Ruskove nachádzame po roku 1808 aj názov Malé Ruskowce. V tom istom čase sa popri maďarskom názve Nagy-Ruszká používal vo Veľkom Ruskove aj názov Welké Ruskowce. Po vzniku medzivojnovnej ČSR bol v roku 1920 uzákonený pre Malý Ruskov názov Ruskov a pre Veľký Ruskov – Ruskowce, ktorý platil až do roku 1927. V roku 1927 bolo uzákonené používanie dvoch názvov Veľký Ruskov a Velikij Ruskov.

Pravdepodobne koncom 13. alebo začiatkom 14. storočia nadobudli časť ruskovského majetku od uhorského kráľa zemanu z Veľkých Ozoroviec. F. Uličný uvádza, že okolo roku 1328 už im časť tohoto majetku patrila. Malý Ruskov v tomto čase patril zemanovi Šimonovi, synovi Michala z Veľkých Ozoroviec a okolo roku 1342 zemanovi Mikulášovi, synovi Michala z Malých Ozoroviec.⁷

Z uvedeného vyplýva, že Malý Ruskov sa vyvinul v chotári obce Veľký Ruskov. Potvrzuje to aj ďalší písomný doklad z roku 1371 a 1414, keď Malý Ruskov/ Kissruzka/ patril veľkoozorovským zemanom. V listine z roku 1371 je prvýkrát použitý názov Malý /Kiss/ pre rozdelený Ruskov. Dôvodom rozdelenia obce bolo majetkové vlastníctvo rozdielnych šľachtických rodov, ktoré si týmto spôsobom rozhraničili svoje chotáre a poddaných.

Listiny z roku 1308 a 1328 preukázateľne potvrdzujú príslušnosť dediny Veľký Ruskov k trebišovskému domíniu /panstvu/.⁸ K panstvu Trebišov podľa záznamov jágerskej kapituly v roku 1328 patrili okrem Trebišove aj dediny Veľký Ruskov, Zemplínske Hradište, Paričov, Val'on a Dobrá. Majetkovou súčasťou hradného panstva Trebišov bol Veľký Ruskov aj v donácii

kráľa Žigmunda Luxemburského a následne vydanéj listine kráľovnej Márie, ktorými bola v roku 1387 odovzdaná majetková držba Petrovi synovi Štefana z Perína za jeho vojenskú pomoc. Jasovský konvent uviedol šľachtica Petra a jeho synov aj do vlastníctva obce Veľký Ruskov. Medzi dedinami tohoto hradného panstva možno nájsť Veľký Ruskov aj v 15. a 16. storočí.

9

Chýba doklad, ktorý by potvrdzoval existenciu veľkoruskovského kostola v stredoveku. V 17. storočí kostol vo Veľkom Ruskove preukázateľne existoval. Približne v polovici 17. storočia patril reformovaným kazateľom, ale po nástupe protireformácie okolo roku 1673 bol reformovaným odňatý. Na rozhraní 17. a 18. storočia ho pramene uvádzajú ako opustený /“ Ruzska utraque templi desolata sunt „ - uvádza prameň z roku 1700/.¹⁰

Ani v Malom Ruskove neexistuje doklad o existencii kostola pred 17. storočím. V 17. storočí tam existoval murovaný kostol, ktorý ešte v roku 1700 patril reformovanej cirkvi.

□

Majetková držba rodov a sídliskový rozsah Veľkého a Malého Ruskova.

□

Doteraz najstarší daňový súpis z Veľkého Ruskova je z roku 1441. V uvedenom roku odviedli tamojšie sedliacke domácnosti okrem richtárovej daň kráľovi od 38 port /porta = brána = celá sedliacka usadlosť/.¹¹ Z toho vyplýva, že V. Ruskov mal už v tomto čase vyše 40 domácností, ktoré ho zaradovali medzi veľké dediny. Rovnaký daňový súpis z roku 1441 uvádza, že maloruskovské domácnosti okrem richtárovej odviedli dane kráľovi od 8 port.

12

Sídliskový rozsah Malého a Veľkého Ruskova sa v 16. – 17. storočí zmenšoval. Po veľkom požiari, ktorý v roku 1567 postihol Veľký Ruskov sa jeho rozsah zmenšil. Zhoreli domy a hospodárske staviská deviatim sedliackym rodinám. Zostávajúce sedliacke domácnosti boli zdanené iba od 6 port. V obci žili aj dve rodiny sluhov. Na zmenšovanie počtu

veľkoruskovských sedliackych rodín upozornili aj daňové súpisy z roku 1580, keď dane platili tiež iba od 6 port, teda rovnako ako v roku 1567. V. Ruskov tvorilo v roku 1600 iba 9 sedliackych a želiarskych domov. ¹³

Zemania z Ozoroviec ovládali Malý Ruskov v 14. – 16. storočí. Rozsahom menšia obec bola v roku 1567 zdanená iba od 2 port, v roku 1570 iba od 1/2 porty. Žili tam aj 4 rodiny želiarov. Sídliiskový rozsah obce sa nezväčšoval, pretože v roku 1582 bola zdanená iba od 2 port a v roku 1600 ju tvorilo len 9 domov sedliakov a želiarov. V Malom Ruskove stála aj kúria tamojších zemanov.

Začiatkom 17. storočia /1601/ tvorilo Veľký Ruskov 11 polovičných sedliackych

usadlostí, dve štvrtinové a štyri rodiny podželiarov. Osem domov bolo opustených. Koncom 16. a začiatkom 17. storočia patril V. Ruskov k malým zemplínskym obciam. Malý Ruskov mal menší počet poddaných ako Veľký Ruskov, ale sídliiskový rozsah obcí bol na konci 16. storočia približne rovnaký.

Koncom 16. storočia patrilo hradné panstvo Trebišov s obcou Veľký Ruskov, Vojčice, Zemplínske Hradište, Paričov, Stanča a časti Plechotíc a Milhostova šľachticovi Jurajovi Drugethovi, ktorý ho získal ženbou s Eufrozínou Dóciovou. Ich synovi tiež Jurajovi poručil jeho otec v testamente majetky celého panstva aj s obcou Veľký Ruskov v roku 1592.

Juraj Drugeth ml., žil veľmi dobrodružným životom, páchal výtržnosti a trestné činy v zemplínskej a iných župách, za ktoré bol v roku 1600 odsúdený na smrť a stratu majetku. Vďaka zmierneniu trestu cisárom Rudolfom II., odsúdenec Juraj Drugeth stratil iba panstvo Trebišov. V čase šírenia reformácie a počas povstania Štefana Bočkaja sa Juraj Drugeth pridal na stranu protestantov, neskôr prešiel ku katolíkom. Touto taktikou dosiahol, že mu cisár Rudolf II. v roku 1613 všetko odpustil a napomohol jeho kariéru župana Zemplínskej župy a dvorného sudcu.

Sociálna skladba a poddanské povinnosti Ruskovčanov.

□

Prechodom panstva Trebišov do vlastníctva eráru bol zostavený v roku 1601 Urbár hradného panstva Trebišov, v ktorom boli určené aj povinnosti veľkoruskovských poddaných.

Veľký Ruskov bol vždy poľnohospodárskou obcou, v ktorej mali dominantné postavenie poddaní jednotlivých zemepánov. Boli povinní odovzdávať peňažné a naturálne dávky. Ich celková výška začiatkom 17. storočia za zemepána Juraja Drugetha závisela od toho, či išlo o polovičné, prípadne štvrtinové sedliacke usadlosti alebo želiarov. Polovičné sedliacke usadlosti platili zemepánovi ročne 125 denárov. Na Juraja 6 denárov, na Michala 1 zlatý a 6 denárov /106 denárov/ a na Kračun /Vianoce/ 13 denárov. Štvrtinové sedliacke usadlosti platili polovičné peňažné dávky. Každá želiarska domácnosť dávala zemepánovi na Juraja 3 denáre a na Michala 53 denárov. ¹⁴

Naturálne dávky veľkoruskovských poddaných boli tiež odstupňované podľa veľkosti poddanskej domácnosti. Polovičné sedliacke usadlosti dávali na Vianoce po štvrtine gbelu ovsa a chmeľu, dve domácnosti jednu sliepku a jeden koláč. Všetky sedliacke domácnosti odvádzali desiatok od ošípaných, ktoré pásli na zemepánskych lúkach a úhoroch. Ak nepásli, platili desiatok 2 denáre od ošípanej. Všetky sedliacke rodiny odovzdávali spoločne jeden gbel hrachu, rovnaké množstvo konopného semena a pol kyty česaných konopí.

Všetci poddaní museli ročne kupovať od zemepána sud vína a pivo, vyrobené v trebišovskom majerskom pivovare.

Celková výška ročného daňového zaťaženia veľkoruskovských želiarov závisela od výmery polí, ktoré užívali. V roku 1601 zaplatili poddanské domácnosti vo Veľkom Ruskove spolu 15 zlatých. Želiarske rodiny v obci platili peňažné dávky 53 denárov.

Okrem zemepánskej dane platili Veľkoruskovčania v druhej polovici 16. storočia aj daň kráľovi. Od celej sedliackej usadlosti to bol 1 zlatý, od polovičnej či štvrtinovej pomerná časť. Vojenská

daň na obranu proti Turkom bola v roku 1593 tri zlaté. ¹⁵

Tieto poddanské dávky /renta/ odovzdávali poddaní vo Veľkom Ruskove zemepánskemu rodu Drugethovcov. Vpády kurucov v 17. storočí ohrozovali nielen Trebišov, ale aj dediny jeho panstva. V roku 1674 kuruci dobyli hrad Trebišov a držali ho vo svojej moci takmer rok. Situácia sa zopakovala v roku 1684, keď Imrich Tököli opäť dobyl hrad Trebišov, zajal jeho majiteľa Žigmunda Drugetha, ktorý bol aj veľkoruskovským zemepánom a dal ho v Košiciach popraviť. Keďže Žigmund Drugeth nemal mužského potomka a jeho brat Valentín, ktorý zomrel v roku 1691, bol biskupom, vymrel rod Drugethovcov v mužskej vetve. Hradné panstvo Trebišov aj s dedinou Veľký Ruskov sa dostalo v ženskej línii Csákyovcom. ¹⁶ (Čákiovcom).

V druhej polovici 17. storočia, keď sa udiali vyššie uvedené vpády kurucov, pribudla k peňažným a naturálnym dávkam aj robotná povinnosť. Štvrtinové sedliacke usadlosti robotovali tri dni týždenne so záprahom alebo bez záprahu. Želiari bez záprahu robotovali dva dni týždenne.

V rokoch 1601 – 1701 sa počet a polozenie roľníckych hospodárstiev vo Veľkom Ruskove podstatne zhoršilo. Napriek tomu bolo ešte v roku 1620 v dedine 13 dobre prosperujúcich sedliakov, ktorí hospodárili na polovičnej usadlosti. Jedenásti z nich vlastnili po 6 volov a dvaja 4 voly, čo bola dobrá ťažná sila. Určite využívali aj prácu členov rodiny, ale aj námedznú prácu želiarov, ktorých bolo v tomto čase v dedine dvadsať. Dve hospodárstva v obci boli opustené. ¹⁷

V porovnaní s týmto stavom bolo v roku 1701 vo Veľkom Ruskove 30 roľníckych hospodárstiev, z toho 14 na štvrtinovej usadlosti a 16 bolo opustených. Želiarov súpis vôbec neevidoval. Úbytok veľkoruskovských poddaných ukazoval, že protihabsburské stavovské povstania ruinovali poddanské vrstvy obyvateľstva, ktoré boli aj tak veľmi zraniteľné. Určité zlepšenie možno nájsť v súpise z roku 1654, v ktorom z desať štvrtinových sedliakov mali štyria po šesť volov a piati po štyri voly. Jeden želiar mal dokonca tri kone a ďalší jedného koňa. Štyria želiari nemali žiaden dobytok. ¹⁸

Tragické udalosti a život poddaného ľudu v Malom a Veľkom Ruskove.

□

Obyvateľstvo často trpelo aj počas morových epidémií, ktoré decimovali aj hospodárske zvieratá. Takáto morová epidémia postihla obec v roku 1663. V dôsledku stavovských povstaní a morovej epidémie začalo vo Veľkom Ruskove v poslednej tretine 17. storočia obdobie dlhotrvajúceho úpadku sedliackych hospodárstiev a želiarov. Dedina sa vyľudňovala, znižovala sa hospodárska sila sedliackych hospodárstiev. Z 13 polovičných roľníckych hospodárstiev v roku 1682 bolo 5 schopných obrábať pôdu svojou ťažnou silou. Dve roľnícke hospodárstva mali po 4 kusy ťažného dobytká, 3 po jednom páre volov, šesť po jednej krave a dve boli bez dobytká.¹⁹

V roku 1701 bola ešte horšia situácia, pretože zo 14 štvrtinových sedliackych domácností bolo iba osem osídlených dávnejšie a šesť dostali novousadlíci, ktorých zemepán oslobodil od poddanských dávok. Ruskovský chotár v dôsledku nedostatku ťažnej sily dobytká spustol, časť zarástla trnami a kroviskami. Dokonca v dedinskej krčme sa niekoľko rokov nečapovalo. Sedliaci obrábali polia trojpoľným systémom /oziminy, jariny, úhor/, niekedy aj dvojpoľným. Šestnásť hospodárstiev vo Veľkom Ruskove bolo od roku 1701 opustených.²⁰

Veľký Ruskov bol poľnohospodárskou obcou, v ktorej súpis poddanských povinností /urbár/ určoval, čo má každý poddaný odovzdať svojmu zemepánovi. V urbári napísanom pred rokom 1637 museli Ruskovčania vykonávať pre zemepána dlhšie cesty, na ktoré sedliaci spriahali voly a vytvárali spoločný záprah. Urbár z roku 1601 stanovoval, že ruskovský sedliak dával zemepánovi okrem už uvedených dávok 6 sliepok, hus, pol holby masla, rovnaké množstvo medu, dva košické gbely šošovice a osem vajec. Želiari s pôdou dávali polovicu z poddanskej dávky sedliaka.²¹

Presne boli stanovené pravidlá predaja v hostincoch /krčmách/. Od Juraja do Michala

mohli čapovať v ruskovskej krčme iba pivo, víno a alkoholické nápoje zemepána. V tomto čase bola krčma panská. Od Michala do Juraja patrila krčma obci a v tomto čase mohli čapovať svoje nápoje ostatní výrobcovia. Krčma vo Veľkom Ruskove však v 17. storočí prosperovala slabo a na konci storočia už bola roky opustená.

Nad Paričovom /časť Trebišova/ bol zemepánsky pivovar, v ktorom varili pivo a pod

trebišovským hradom existoval majer. Majerské polia a lúky boli aj vo Veľkom Ruskove a v ďalších dedinách trebišovského panstva.

Veľký Ruskov bol po protihabsburských stavovských povstaniach na začiatku 18. storočia spustošený a vyludnený. Súpis z roku 1715 uvádza v obci 7 obývaných sedliackych hospodárstiev a žiadne želiarske. Obyvatelia zutekali pred plienením kurucov či labancov, prípadne zomreli počas morovej epidémie koncom prvého desaťročia 18. storočia. Vo Veľkom Ruskove bolo 15 opustených roľníckych a želiarskych hospodárstiev, zostali len dva zachované domy na opustených poddanských hospodárstvach. Opustené hospodárstva zemepán osídľoval kolonistami, ktorí mali dostatok pôdy, a preto sa stávali sedliakmi. Želiarov bol nedostatok, lebo niektorí sa tiež stali sedliakmi.²²

Maloruskovských sedliakov od prelomu 16. a 17. storočia ubúdalo a chudobneli. Podľa súpisu z roku 1610 zdanili sedliakov v Malom Ruskove od pol a osminy porty. Pravdepodobne vojnové udalosti počas protihabsburských povstaní spôsobili, že v roku 1635 zdanili maloruskovské sedliacke domácnosti už iba od osminy porty. Želiari už v tomto čase v Malom Ruskove neexistovali.

Po skončení povstania Františka II. Rákoczyho bol Zemplín vyrabovaný a vyludnený. V Malom Ruskove bola obdobná situácia. Bližšie neurčené okolností spôsobili, že Maloruskovčania obec opustili, alebo vymreli. V rozmedzí rokov 1715 – 1720 dedina Malý Ruskov neexistovala

Na rozdiel od Malého Ruskovala bol Veľký Ruskov na prelome 16. a 17. storočia stredne veľkou dedinou, v ktorej žilo iba poddanské obyvateľstvo. Roľnícke domácností aj tam chudobneli a upadali.

Hospodársky život vo Veľkom Ruskove sa konsolidoval veľmi pomaly. V roku 1727 boli v obci iba 4 obývané polovičné sedliacke usadlosti. Sedliaci, ktorí tam žili, mali takýto hovädzí dobytok: jeden mal 4 kravy, dvaja po páre volov, dvaja po jednej krave. V roku 1734 bolo v obci obývaných 14 polovičných sedliackych hospodárstiev, jedno štvrtinové a žili tam štyria podželiari. Jedenásť polovičných roľníckych hospodárstiev bolo neosídlených. Väčšinu obce tvorili maloroľníci, ktorých pôda mohla len ťažko uživiť, pretože desiati nemali žiaden ťažný dobytok a traja iba po jednom volovi. Väčšinou nemali z čoho odvádzať poddanské dávky zemepánovi.²³

Náboženská, etnická a národnostná príslušnosť Ruskovčanov.

□□□□□□□□□□

Ruthénska kolonizácia a mierový život priaznivo pôsobili na konsolidáciu života obce, ktorá patrila Csákyovcom /Čákiovcom/. V súpise z roku 1766 je evidentný vzrast prosperity poddanských hospodárstiev. Veľký Ruskov mal v uvedenom roku 29 polovičných sedliackych hospodárstiev, dvoch želiarov, devätnásť podželiarov a jednu opustenú usadlosť. Päť bohatších roľníkov vlastnilo po 6 kusov, jeden 5 kusov ťažného dobytká. Stredná sedliacka vrstva, ktorú tvorilo 14 sedliakov, mala po 4 kusy ťažného dobytká. Jednu kravu vlastnilo 19 roľníkov. ²⁴

Vyludnený Veľký Ruskov osídľovali prisťahovalci zo severovýchodu horného Uhorska /Slovenska/. Nachádzali tu úrodnejšiu pôdu, ktorá im pri rovnakej práci dávala lepšiu úrodu. V čase migrácie obyvateľstva prišli v roku 1734 do Veľkého Rusku Michal Serbin s bratom z Hostovíc, Lukáš Borovský z Borova, Il'ko Boháč z Čertižného a ďalší. V prvej etape sa sťahovali do obce prevažne poddaní z humenského panstva. Časť prisťahovalcov bola aj z okolia Vranova a niektorí dokonca z Poľska. ²⁵ Hospodárili trojpoľným systémom. Jeden rok siali oziminy, druhý jariny a tretí rok stálo pole úhorom. Na orbu potreboval sedliak 4 kusy ťažného dobytká, ak ich nemal, musel spriahať s ďalším. Maštalného hnoja bolo málo, a preto sa polia hnojili zriedka. Krmovín bol nedostatok.

Prírastok obyvateľstva vo Veľkom Ruskove spôsobil zhoršenie životných podmienok v dôsledku preľudnenia. V druhej polovici 18. storočia dochádzalo k úteku zemplínskych poddaných do južného Uhorska. Tam bolo po vyhnaní Turkov veľa neobrábanej úrodnej pôdy, ktorú jej vlastníci osídľovali poddanými z iných oblastí Uhorska. Poddaní však nemali možnosť slobodne sa sťahovať. Takého právo mali len slobodníci, ktorých však bolo veľmi málo. Preto dochádzalo k útekom poddaných. Ak ich zemepán chytil, hrozili im ťažké tresty.

Väčšia skupina prisťahovalcov, medzi ktorými boli aj Ruskovčania, sa v roku 1752 usadila na majetkoch patriacich Uhorskej kráľovskej komore na území terajšieho Ruského Krstúra /Kerestúra/.²⁶ Viacerí dostali v Ruskom Krstúre priezviská podľa toho, z ktorých dedín prišli. Preto tam existovalo napr. priezvisko Ruskovský, Žipovský a ďalší. Väčšinu tvorili poddaní, ktorí ušli od svojich zemepánov a tam uzavreli osadnícku zmluvu, ktorá im dávala možnosť slobodne sa usadiť a hospodáriť na majetkoch kráľovskej komory. Z Veľkého Ruskova ušli v rokoch 1764 – 1765 Michal Rusinko, Michal Cap, vdova Sepinská so štyrmi synmi, Ján Hajduk, František Goga so synom Gregorom, Matej Romančo a Mil'o Bíly.

²⁷

Začiatkom 19. storočia začali brať do prenájmu majetky, hostince a krčmy Židia. V roku 1805 vzal do prenájmu hostinec vo Veľkom Ruskove spolu s deviatkom Jakub Schönwirth Pelejtner. Trebišovské panstvo s dedinami Veľký Ruskov, Milhostov a Dargov, ktoré patrilo Čákiovcom prevzali v roku 1812 do nájmu na tri roky ďalší nájomcovia za 164 tis. zlatých viedenskej meny. V roku 1814 prebrali do nájmu na 6 rokov za 153 tis. zlatých trebišovské panstvo s dedinou Veľký Ruskov a časťou dedín Dargov, Milhostov, Zemplínska Teplica, Viničky a Cejkov nájomcovia Lazar Zimmerman, Marko Moskovič a Izák Bermay.²⁸

Veľký Ruskov 19.st. podľa Jozefa Porhinčáka

Vo Veľkom Ruskove bolo v roku 1822 36 sedliakov a 24 želiarov, ktorých robotné povinnosti pripadli nájomcom tamojšieho hostinca.²⁹ Ruskovskí želiari robotovali po 60 dní ročne, čo bolo viac ako stanovoval Tereziánsky urbár. Želiar s domom mal podľa tohto urbára robotovať 18 dní bez záprahu, želiar bez domu 12 dní ročne.

Malý a Veľký Ruskov patrili v 19. storočí do farnosti Plechotice. Početný stav veriacich a náboženských spoločenstiev bol podľa Schematizmov Košického biskupstva nasledovný:

Veľký Ruskov:

Rok:	R.kat.	Gr.kat.	Ev.AV	Rkc./kalv./	Jud.
1836	26	nez.	-	6	10
1844	30	583	-	-	13
1851	52	589	-	2	13
1857	50	620	-	2	12
1877	40	565	-	-	11
1885	40	500	-	-	16
1900	33	603	-	3	16
1930	33	549	-	-	15
1991*	155	444	-	-	-

*Údaje za Malý a Veľký Ruskov spolu.

Malý Ruskov:

Rok:	R.kat.	Gr.kat.	Ev. AV	Rkc. /kalv./	Jud.
1836	22	nez.	-	60	35
1844	23	142	-	61	43
1851	42	142	1	46	16
1857	45	102	4	32	25
1877	58	59	-	30	15
1885	60	59	-	30	14
1930	77	121	-	11	2

Dominantné postavenie vo Veľkom Ruskove mala gréckokatolícka cirkev. V Malom Ruskove mala spočiatku prevahu, v závere 19. storočia rovnocenné postavenie s rímskokatolíckou cirkvou. Na rozdiel od Veľkého Ruska mali v Malom Ruskove väčšie zastúpenie aj veriaci reformovanej kresťanskej cirkvi /kalvíni/.

Kultúrne a sociálne vzťahy v Malom a Veľkom Ruskove boli determinované etnickou a hlavne konfesijnou príslušnosťou. K pôvodne trojetnickej skladbe obyvateľstva /Slováci, Maďari, Rusíni/ pribudli od 13. storočia Nemci, od 14. storočia Rómovia /Cigáni/ a neskôr aj Židia.

Gréckokatolícka cirkev mala v oboch obciach v prvej polovici 19. storočia a vo Veľkom Ruskove aj v ďalšom období, dominantné postavenie.

V 18. storočí môžeme obce Malý a Veľký Ruskov z hľadiska etnického pokladať za lokalitu osídlenú slovenským a rusínskym, minimálne maďarským etnikom. Malý a Veľký Ruskov zaradovali medzi „rusnacké“ obce, ktoré boli etnicky zmiešané.

Z náboženského hľadiska nemali 4 kresťanské cirkvi v Malom a Veľkom Ruskove rovnaké zastúpenie. Najpočetnejšia z hľadiska veriacich i významu v živote obce bola gréckokatolícka cirkev. Po nej to bola vo Veľkom Ruskove rímskokatolícka cirkev, latinského obradu. V Malom Ruskove však mala rovnocenné postavenie s rímskokatolíckou reformovaná kresťanská cirkev /kalvíni/. Izraeliti /Židia/ mali v oboch obciach približne rovnaké zastúpenie. V pomere k počtu obyvateľstva týchto obcí bolo ich zastúpenie v Malom Ruskove vyššie.

Z hľadiska jazyka farnosti sa v Zemplínskom archidiakonáte rímskokatolíckej cirkvi v rokoch 1851 – 1877 používala vo farnosti Plechotice, do ktorej patrili aj Veľký a Malý Ruskov, slovenčina a maďarčina. Pri gréckokatolíckej liturgii bol bohoslužobným jazykom cirkevno-slovanský jazyk, niekedy nazývaný nesprávne staroslovienčina.

Maďarizačný nápor koncom 19. a začiatkom 20. storočia však zasiahol aj do vývoja týchto obcí. Svedčí o tom údaj, z roku 1900, podľa ktorého bolo vo veľkom Ruskove 335 obyvateľov slovenskej a 336 maďarskej národnosti, čo znamenalo, že z jazykového hľadiska išlo o rovnaké zastúpenie týchto etníc.

Veľký Ruskov je však typickým príkladom štatistických zmien národnostnej štruktúry, ktoré nezodpovedali jazykovému a etnickému charakteru tejto obce. Dôkazom toho sú štatistické údaje o etnickej príslušnosti obyvateľstva obce po vzniku medzivojnovnej ČSR. Tak napríklad v roku 1930 bolo vo Veľkom Ruskove 557 obyvateľov slovenskej a žiaden maďarskej národnosti. Isteže, takáto radikálna zmena sa nemohla uskutočniť v priebehu niekoľkých desaťročí. Ak sa tak stalo, tak len v dôsledku štatistických zmien vyvolaných nátlakom v období maďarizácie. K zmene etnickej štruktúry obyvateľstva vo Veľkom Ruskove došlo v rokoch 1900 – 1930 iba zmenou v štatistických údajoch.

□

Veľký a Malý Ruskov vo Východoslovenskom roľníckom povstaní 1831.

□

Veľkému a Malému Ruskovu sa nevyhli ani tragické udalosti. Cholerová epidémia, ktorá zachvátila Uhorsko v roku 1831, si vyžiadala desaťtisíce obetí. Stala sa bezprostredným podnetom k vzniku sedliackeho povstania, ktoré zachvátilo aj obce Veľký a Malý Ruskov. V snahe zabrániť šíreniu cholery zdravotní komisári rozdávali ľuďom lieky a robili hygienické opatrenia na ochranu vodných zdrojov a obydľí. Medzi ľuďom sa v súvislosti s týmito opatreniami rozšírila legenda, podľa ktorej páni chcú otráviť ľud. Hnev poddaných sa obrátil proti zemepánom, ale aj inteligencii a kňazom, ktorí boli podľa nich spojencami zemepánov. Poddanstvo bolo veľkým bremenom, ktoré gniavilo aj ruskovských poddaných.

Prvé nepokoje vypukli 31. 7. 1831 v Nižnom Žipove a vo Veľkom Ruskove, kde obyvateľstvo zaútočilo na gréckokatolícku faru a prenasledovalo farára, ktorého obviňovalo, že podporuje travičov, pretože nahováral ľudí, aby dodržiavali hygienické opatrenia zdravotného komisára.

V Malom Ruskove a Plechoticiach vznikli nepokoje 1. 8. 1831 a boli namierené proti Židom, miestnym zemanom a farárovi, ktorému vyplienili faru.

Aj keď bolo sedliacke povstanie na Zemplíne potlačené a buriči pochytaní, nastolilo na program dňa zrušenie poddanstva. Šľachta však nemilosrdne účtovala s povstalcami, ktorých súdili štatariálne súdy. Trebišovský a michalienský štatariálny súd odsúdil na „slupovú šmerc“ dvadsaťštyri osôb.³² Previnilcov aj korbáčovali na dereši, deti, ženy a starcov nevynímajúc. Sotva sedem ročnému Andrejovi Popreňákovi z Malého Ruskova nadelili dvanásť úderov a jeho deväťročnému bratovi Mitrovi šesťnásť úderov prútom. Kruto potrestali aj osem ročnému Jána Jurka, ktorému vymerali štrnásť úderov prútom.

Napriek potlačeniu povstania si zemepáni uvedomili, že poddanstvo sa v hospodárskom živote prežilo a musí byť zrušené.

- - - - -

List zemana Jána Pilisyho z Malého Ruskova

Vážený pán podžupan!

Aké strašné povstanie je v tejto nešťastnej dobe, keď včera večer napadli vo Veľkom Ruskove železnými vidlami dom ruského pána farára, chceli ho zbaviť života a toto pokračuje dnes v Malom Ruskove. Židovského lekára hrudami a kyjmi by boli zabili, keby nebol mal dobré kone, žeby nebol nestačil ujst'.

Toto Vám vážený podžupan ponížene hlásim a ponížene prosím o pridelenie vojska aby sa vopred takým povstaniam mohlo zabrániť. Ostávam s pokornou úctou poručujúc sa do Vašej milosti Váženého podžupana pokorný sluha.

Pilisy János v.r.